

կեանս եւս հետեւում էլ հաս... ասաց ու
բարկացած գնաց...
Կէս ժամ շանչած, Մանգասարը Կ-
կաւ տունը. հենց տեսաւ մայրը լծէ չէ
վազելով զնաց մօտը և ասաց.
— Տիւս քնի տիւս, ճեղի ըրա... քու
հաց ասոր կընուածա...
— Բա ի՞նչ... հարցնում է Մանգասա-
րը. Այդ քուդէն վրայ հասաւ հայրը.
— Բա ի՞նչ է... ըստի եկ մին... ասե-
լով ձեռքից բռնեց և քաշեց դէպի
տունը.
— Ասա թույլ, սղացալը ըս, էն խի
խալիւիան դէյրալ ա անում ասոր, քա
ամուլ չի քըհետի... լըմանչում չըս...
արքու չունի ա երեսիլը արքուը եր
քեա...
Այս խօսքերին հետեւեցին մի քանի
շեշտակի ապտակներ. Մանգասարը
շփոթուանելով այս անսպասելի հա-
րուածներին, վայր ընկաւ...
— Թիւ, քու սերողը մի շուն բղեր
սերած, քեզ հետ քըցաղ չը բղեր...
Թիւս քուցըտ հիմանում չըս ա բո-
լը թափը տնիմ... էտ խի ևտի քըգոյ-
լալ թիւս եկիւ...
Գիւլիկալը այս տեսնելով մարդուն
ասաց. «մ մարթ սղացալը, նրա աչ-
քն էլ տիւս կեա... էն ի՞նչ նրա հե-
տի խեղճ խօսիս սիրտը շուրս պե-
րում...
— Ի՛նչ քաշուի օգուժըս աղը քըգանց
հանիմ... սղիւտ կառնեմ խեխտեմ էն
քըցալը. էլ հիւ չի ընի սարսաղ սո-
շանի աղիւնի էս է...
Ըմ մը պըլանատիւ, ասաց նեղացած
Գիւլիկալը և տնից դուրս գնաց.
— Մանգի, խելքու ինչօտ կեա,
լծէ չէ խողարած կը շինեմ, խոզա-
րած. դայրանում է Արքարը և տնից
դուրս գալիս, համա, ինչ երհատու
տեղ էր օնիւ...
Ասաուրը Մանգասարը վերկենալով
սկսեց ղչ, ղչ անել և տնքալ.
— Ըտնիւ ա Մանգ...
— Ի՛նչ կողքս կտորալա էնչա...
— Բա ի՛նչ...
— Ապը ինչ երա հատել, նրանա
դեսն ա ցաւում ա...
— Ի՛նչ ես լունց անիմ, ա ջանս քը-
մատաղ. սիրտում է մայրը.
Քիչի, տեսնե՛ք, լունց կնի մի պէնս
տեսնալու լծէ նկատա...
Բայց ցաւալին այն էր, որ խալի-
ֆան ինքն էլ ոչինչ չէր հասկանում.
Նա իրար ժամանակ զիսկելով մի
գաւառական քաղաք, ծառայութեան
մէջ էր մտել մի քահանայի մօտ, որը
նրան ծանօթացել էր «այլը-րեմի»
հետ և անգիր մի քանի փոխեր էր սո-
վորցել, որ հարկաւոր ժամանակ ի-
րեն օգնի. Այնքան է, որ այդպիսի
տգէտը, չէր կարող ըան սովորցնել
խեղճ Մանգասարին. Տարիները իրար
ետեւից սահում էին, սակայն Մանգին
ոչինչ չէր կարողանում սովորել, այլ
նրա կազմուածքը մաշում էր. Բայց
չը նայելով այս բաներին, Գիւլիկա
լիֆան, գիւլիկ մէջ մեծ համարում ունէր
և ամենքից լիայնում էր խորին յարգան-
քի. Համարեայ ամենքից առաջ գիւլի
ներկայացուցիչը նա էր.
Մի անգամ գիւլիկ մի ռուսաստիճա-
նաւոր էր եկել փոքրածիւ գործով, ո-
րի պատճառով գիւլիկները սաստիկ
նեղանում էին, տեսնելով որ գիւլիկո-
րները անխնայաբար փացնում են ի-
րանց խորի դէպքերը.
Ոչ ոք չը կար, որ այդ բանի մա-
սին զանգատուէր գլխաւորին. Վերջը
գիւլիկներէց մէկը ասաց. — Ընչը պը-
լացած մնացաւ, չը գիտեք որ եկող
քաջացիդն ջուղարը Մեղք Մեղքարի
տղայ խալիֆան ա.
Գիւլիկները, որոնք մինչև այդ ժա-
մանակ ծառայած էին, ուրիշացած
զնացին խալիֆայի մօտ և ասացին.
— Խալիֆան, եկ մին ջուղար արա,
սիրտընիս էն «Քեղուրը».
Խալիֆան հպարտ հպարտ քաջիւ-

րով դիմեց դէպի աստիճանաւորը, և
նրան բարեւելով ասաց.
— Ըղըրաստի տվեաւ դաշնմբաբերն,
տվեաւ լոյաղ խօտը խորում խորում
կուշիլ... Աստիճանաւորը գարմացած
այդ խօսքերից, ռուսերէն լեզուով պա-
տասխանեց. Նրեկ ցնորուէլ էք, պարոն,
առաւել լաւ կը լինէր ելթէ բօշիկն
դեմէլէք. Գիւլիկները հարցրին լծէ
աստիճանաւորը ինչ ասաց.
— Ասա բա հըսկանում չէք, ա-
սումա, հայիլի չեք որ տիւ սրանց մա-
չին ես, պատասխանեց խալիֆան.
— Հա, հա, խալիֆան ջան, դէ հոնց
անենք, ետա տար էլ... ասացին ա-
մենքը. — Ես քընում եմ, մայրալ չու-
նեմ, և դառնալով աստիճանաւորին՝
սրաշայի բարին, համա տալին ետա-
լի դա... — Հայ ես լեզուի մատաղ,
համա ասուստ ասում ես հա... Հայն
տունին գիւլիկները միաբերան.
— Խալիֆա ռոսն էլ ետալիւ ա-
սում, հարցրեց մէկը.
— Բա ինչա, ռոսն էլ ետալի ռիւ...
— Խալիֆա ջան էդ ինչ տեղաս սը-
վեալա, հարցրեց միւրեքը.
— Է՛հ, տիւք ընէք էն «պը-
տարաք» կեղտիս տանել մեք... Հիւ
ինչ լծալի մարդ ետի կճարեք, սըլ-
սեց պարտենալ խալիֆան.
Գիւլիկ խալիֆան տանից դուրս գա-
լիս, չլուրսը բերնին ծանր քալելով
յայտնվում էր հասարակութեան մէջ.
Գիւլիկները նրան տեսնելով ամեն
կողմից կրնչում էին. Համեցէք, հա-
մեցէք, խալիֆա - ջան, ասելով պա-
տուաւոր տեղ էին պատրաստում նրա
համար.
Մի անգամ գիւլիկներ խալիկներն ե-
րան ժամագիրք կարդալու. նա մի
քանի անգամ «չեմ-չեմ» անելուց յե-
տոյ բերել տունը գիրքը.
Հէնց գիւլիկներ—ժամագիրքը տե-
սան, որի կանգնեցին, գլխաւորները
վեցրին և կամեցան համբուրել. Բայց
խալիֆան լոյլ չը տուց ասելով.
— Հոնց կընի, մեղքա ամանքեդ մի
քանի գող երան դէք ընդի համբու-
րեցէք.
— Հա խալիֆա—ջան, ըզրթըս ա-
սում, խալի ասելով գիւլիկներին իւ-
րաբանչեւը մի քանի կոպէկ գրեցին
գրքի վրայ և համբուրցին.
— Ի՛նչ, սուս կացէք կարծում եմ, հը-
րամայեց խալիֆան.
Բոլորն էլ լուեցին.
Հէնց խալիֆան սկսեց «ե...»...
Բոլորն էլ երեսներին խաչ հանցին.
Խալիֆան շարունակեց «ե, ա...սը...ն
...ցը և ասեցը, նը...ս...ցա, նոցա վը...
ա...ը...լը...ա...սը...ս...տը վարդապե-
տը և ասեց նոցաա վարդապե...տ...
և այլն.
Ահա Մանգասարի ուսուցչի արժա-
նաւորութիւնը և հասկացողութիւնը.
Նա այսպիսի յիմարութիւններով, ու
փալիկութիւններով խաբում և կողոպ-
տում էր խեղճ գիւլիկներին.
Վ. Մ.

ԹԵՂԱՎՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՄՈՂՂՈՎ, 4 ապրիլ. Մի քանի տա-
րի սրանց առաջ տեղային ինտելի-
գենտ հայ հասարակութեւնը բացեց
մի հիմնարկութիւն, որին տուց քա-
ղաքային կրթւ անունը, որ մինչև
այժմ պահում է իր գոյութիւնը. Դա
միակ տեղն է, ուր դարձացած ներկա-
յացուցիչները անցնում են իրենց ժա-
մերը. ինչ է ներկայացնում կրթը.
Դա մի տուն է, որի մի դահլիճում
դաժն են մի քանի աթոռներ և կա-
նաչ սեղաններ, — և ահա ձեզ մեր կը-
լուրը. Այստեղ ամեն գիշեր պարա-
պուած են լինում բացառապէս լեզու-
աւարտ, ուրիշ մի նպատակ, ուրիշ մի
գաղափար ծանօթ չէ կրթւ յաճախող-
ներին. նրանց ամբողջ միտքը, կենդ-
րոնացած է լեզուախաղի մէջ. Մոզդո-

կի հասարակութիւնը դեռ այնքան
տգէտ է, խաւար է, որ կրթին նա-
լում է, ինչպէս մի հիմնարկութեան,
որտեղ կարելի է միայն խաղալ... Մի լծէ
յարժէք որ մեր աղաները դէպի լեզու-
թախաղը ունեցած սիրոյ կէսն ընծայ-
էին հասարակական գործերին, որոնց ա-
ռաջնորդ են համարվում իրենք. Ամեն
մի անհատ ապրում է իրեն համար,
իսկ գործունեալ և անձնանկէր գոր-
ծիչներ լատիտիւրով պէտք է որոնել.
Մոզդոկում դեռ չը կայ հասարակաց
գրադարան ընթերցանատուն. Այդպիսի
մի հանրագուտ հիմնարկութեան ան-
հրաժեշտութիւնը անքնա զգալի է
մեր քաղաքի հասարակութեան հա-
մար, որ չէ կարելի զանցառութեան
տալ, աչքի առաջ ունենալով այն
տխուր հանգամանքները, որոնք յայ-
տնվում են մեր հասարակական կեան-
քի մէջ. ինչ պէտք է լինի մի երկու-
սարդի գրութիւն, երբ քաղաք նրան
վիճակել է լինել աղքատ ծնողի որդի,
երբ նա մեծացել է առանց ընտանե-
կան կրթութեան, երբ նա չի ընկել
մի բարեկրթ հասարակութեան շրջան,
այդպիսին, ի հարկէ, կամայականա-
պէտք է յաճախէ մի ընկերական շը-
ջան և ահա ընկերական սիրում է շար-
ժիլ ձեռներին, նմանապէս այլ անբա-
րոյական հիմնարկութիւններ կընում են
նրան մարդավայել պատուաւոր և կեան-
քից. Այստեղ կան շատ երիտասարդ-
ներ, որոնք սաստիկ սէր ունեն ընթեր-
ցանութեան և ինքնակրթութեան,
բայց այդպիսիներին պակասում է ըն-
թերցանութեան հարկաւոր գրքեր,
որովհետեւ նրանց կամ ներթափան մի-
ջոցները չեն ներում առնել զանազան
ընթերցանելի գրքեր, և կամ այդպիսի
գրքերը անդն են գտանվում.
Մամուլը պատուաւոր է գովելին գո-
վել, և ինչ որ վատն է պատարակել,
մտրակել. սա պարզ է. այդպիսի յատ-
կութիւններ ունեցողն էլ «Նոր-Դար»
է, որ տեղական ժողովրդի աչքում ա-
հագրին վարկ ունի. Ամեն մի գրութիւն
անտարբերութիւն և անարդարութիւն
երեւան հանել, ամեն մի գեղծութիւն ուղ-
ղել, ծուրութիւնից, քնից, անտարբե-
րութիւնից գարծեցնել,— ժողովուրդը
սպասում է «Նոր-Դար»-ից.
Սա միակթարական երեւոյթ է, սա
պաշտօնացում է որ այս լեզու
ապրում է որ «Նոր-Դար»-ը իշխում է
մտքերի և սրտերի վերայ. Յոյս ունե-
նանք ուրեմն որ նրա շնորհիւ մեր Մոզ-
դոկի ինտելիգենտ հասարակութիւնն էլ
հետզհետէ կը հեռացնէ իրենց այն
վնասակար անտարբերութիւնը, որ նա
ունի դէպի մեր հասարակական գոր-
ծիւն և օգտուէտ կը կացուցանէ իւր
կարողութիւնը համար այն հասարակու-
թիւնը, որի մասին մենք ակնարկե-
ցինք.
Շահէն.

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՏՈՒԿԻՆԻ ԳՈՐԾՈՐԸ.— Հայասի գոր-
ծակալութիւնը՝ մեզ ծանօթացնում է
ապրիլի 3-ին Փրանսիայի և Չինաստա-
նի մէջ կայացած հարաւորեան նախ-
նական պայմանները բովանդակութեան
հետ.
Ապրիլի 10-ին պէտք է վերջնական
պատերազմական գործողութիւնները
Տոնկինում. Նոյն ամսի 20-ին՝ Կիսկեն
չինական զորքերը յետ քաշուի Տոնկի-
նից, սկսելով այդ Կարմիր գետի գե-
տաբերանի մօտ բռնած գրեթե իր-
Ապրիլի 30-ին չինացիները բոլորովին
հեռացած պէտք է լինեն Տոնկինից,
իսկ մինչև Փրանսիայի և Չինաստա-
նի մէջ վերջնականապէս խաղաղու-
թեան կայանալը, Փրանսիան երաւուր
ունի ջնջել չէզոք տեղութիւններին
պատկանող այն նաւերը, որոնք կը
պատահեն չինական ծովերում և նը-

րանցում եղած մարտանկէզ ապրանք-
ները իրեն վերադնել, այլ և նրանց
թիւում և բերնիւ. Մինչև այդ ժամա-
նակ նա կարող է Պենզիի ծոցը պա-
շարունակ շարունակել, և այդպէս ար-
գելիւ հացի ներս տանել Չինաստա-
նի հիւսիսային նահանգները. Փրան-
սիական զորքերը իրենց կողմից կտրող
են գրաւել Փրանսիայի կողմին մինչև
խաղաղութեան վերջնականապէս կա-
յանալը. Փրանսիան հրաժարվում է
որեւէ դրամական վարձատրութիւնից,
որը պիտի ստանար Չինաստանից իւր
առած պատերազմական ծախսերի հա-
մար, իսկ Բալէյի մօտ կոտորած դի-
նուորները ընտանիքները Պենզիի կա-
ռավարութիւնից պէտք է ստանան
յայտնի օժանդակութիւն. Չինաստանը
պարտաւորվում է մի անգլիսի առևտրա-
կան դաշնագրութիւն կապելու, որ հա-
մեմատած միւս պետութիւններին (բա-
ցի Ռուսիայից) հետ կապած Նոյնտե-
սակ դաշնագրութիւններին հետ, առե-
լի մեծ առաւելութիւններ պիտի տայ.
Ուրիշ տեղութիւնները այն աժանա-
գին մարքսից օգուտ քաղելու համար,
որոնք հաստատվում են նոր առև-
տրական դաշնագրութեամբ, ստի-
պում կը լինին, Փրանսիական լրա-
գրները կարծիքով, առևտուր անել
Չինաստանի հետ նրան սահմանակից
Փրանսիական հողերի վերադու.
«Standard» հարոգում է, որ կա-
սերական հրովարտալը, որով յայտա-
բարվում է Չինաստանի և Փրանսիայի
մէջ կայացած հարաւորեան նախնա-
կան պայմանների մասին, հետևալ
խօսքերն է պարունակում.
«Չինական կայսրը յայտնի է կա-
ցուցանում իւր ժողովրդին, որ նա Փը-
րանսիայի լատինական խնդրանքը
գիշանկելով ողորմածաբար շնորհում է
նրան իւր համաձայնութիւնը».
Միևնուրեք լորհարի նիստում պ-
ժըխիսն (արտաքին գործոց մինիստ-
րը) տեղեկութիւն տուց կարինետին,
որ նախնական խաղաղական պայմա-
նագրութիւն է կայացել Չինաստանի
հետ. Չինական օրան մինիստրական
լորհարը, աչքի առաջ ունենալով
այն որ կարող են վերանորոգուել պա-
տերազմական գործողութիւնները և
Տոնկինի վերջնական կիրաւի գրաւե-
լու կարևորութիւնը, վճռեց ուղարկել
հեռաւոր Արևելքում պատրաստի գրա-
նուած զօրական օգնութիւնները. Տոն-
կին կ'ուղղուրդուր գինեալ Կուրսի, որ
ընդհանուր հրամանատար է նշանա-
կուած գրաւող զօրքերին. այս զօրքե-
րի առաջին զօրաբաժնին կը զօրա-
վարէ գինեալ Բրիգ-դը-Լէ, իսկ միւս
զօրաբաժնին—գինեալ Նեգրի.
ԱՆԴՐԻԱՍ.— Պրենց Ուէլսը իւր ա-
մուսնով ներկայումս գտնվում է Իր-
անդիստանում. Մարտի 31-ին նրանք ըն-
դունցին բազմաթիւ պատգամաւոր-
ութիւններ. Նրան բազմաթիւ ուղերձ-
ներ ներկայացրին. ինչպէս՝ Իրանդա-
կան հոգևորականութիւնից, Իուրլինի
առևտրական պալատից, Իրանդական
Փրանսի-մաստիներին և համալսարանից.
Կէս օրեց լիտոյ պրենց Ուէլսը իւր ա-
մուսնով ներկայ գտնուեցան Գուրլինի
ազգային լատիւարանի և մատենա-
դարանի բացման և լիտոյ այցելու-
թիւն գնացին համալսարանին, որտեղ
ընկտորը պրենց Ուէլսին յանձնեց իրա-
ւարանութեան ղոկտորի աստիճանը,
իսկ նրա ամուսնուն մուգիկայի ղոկտորի
աստիճան. Ներկայեան արքունիքում
մեծ երկնոյթ կար.
«Memorial» հարոգում է, որ Լօն-
դօնում լուում է լծէ լատգուհին, մտա-
ղիւ է այն իրանդացիներին, որոնք դա-
տապարտուած էին քաղաքական լան-
ցանքներին համար, աղատութիւն չը-
նորհել, այլ և կառավարութիւնը
մատղիւ է առաջարկութիւն անել
վերացնելու այն բացառական օրէք-

ներեց մի քանիսը, որոնք գործ են
դրվում ներկայումս Իրանդիստանում.
—
ՍՈՒԴԱՆ.— Սուալիմից հարոգում են,
որ գինեալ Գրահամ մի յայտարարալը
հանեց, որով հրաւիրում է ապստամբ-
ներին հնազանդուել և ուղարկել անդ-
լական բանակ օգնաբերել, որի հա-
մար նրանց լաւ գին կը տան.
—
ՉԻՆԱՍՏԱՆ.— Շանկայից «Standard»-
ն հեռագրում են, որ Պենզիում կա-
սերական հրովարտալ է դուրս եկել,
որով յայտարարվում է լծէ խաղաղու-
թիւն կայացաւ Չինաստանի և Փրան-
սիայի մէջ. Կայսրը յայտնում է, որ ո-
րովհետեւ Փրանսիացիները ողորմաճա-
բար հարաւորեան խնդրեցին, ուստի նա
նրանց խաղաղութիւն շնորհեց. Հրո-
վարտակի մէջ նմանապէս որոշուած է
այն ժամանակամիջոցը, որի ընթացքում
չինացիները պարտաւոր են Տոնկինից
յետ կանչել իրենց զօրքերը և Փրան-
սիացիներն էլ իրենց զօրքերը Փրանսի-
այից.
—
ԻՍՏԱՆԻ ԼՈՒՐԵՐ
—
ԲԱՐԿԵՆԻԱՆԻ ՀԵՏԻՄԱՆՔՆԵՐԸ
—
— Բանի մը շարաթէ է վեր չեմ
տեսներ մեր բարեկամ Պ. Թէօփիլէն.
— Խեղճին գրելու փորձանք մը պա-
տահեցաւ և ստիպուեցաւ խանութը
գոցելու.
— Սնանկացաւ.
— Ոչ, գիշեր մը պարահանդէս գնա-
ցեր է և հոն խաղի նստելով դրամա-
գրելու կորուսեք է.
— Ամեն ատեն չէ ես, տարին ան-
գամ ն'է.
—
Իմացա՛ք, պ. Ղունկիանօսը կնիկէն
բաժնուեք է.
— Ինչո՞ւ համար.
— Գիշեր մը մէկ տեղ պարահանդէս
գնացեր են և կնիկը ուրիշ մը հետ
փախեր է ու մէյ մ'աւերեան չէ ելեր.
— Ողջութիւն ըլլայ, ան դարձեալ
կուգայ.
—
— Բարեւ, բարեկամ, ո՞ր կիրթաս
այսպէս վազելով.
— Բժշկի, բժիշկներու.
— Ինչ ըլլայ, ինչ կայ.
— Օրիորդ . Թ . . վայել մէջ սը-
խալ քայլ մ'առաւ երէկ գիշեր, ոտքը
դարձաւ և կոտրեցաւ.
—
— Դատն ինչպէս ըրեր, բարեկամ.
— Դատս կեցած է, տասնէհինգ օր
է որ դատի ելած չունինք.
— Ինչո՞ւ համար.
— Դատաստանական լորհարոյ ան-
դամներն բարեկեանքան կրենկոր.
(Իրիւար)
—
ՆՈՐ-ԴԱՐ-Ի ՊԱՏԱՍԻՍՏԱՆԵՐԸ
—
ՄՈՂՂՈՎ.— Շահէնին. Ձեր առաջին
նամակը աւելի նեղ, անձնական յար-
ձակումներ պարունակելով իւր մէջ չի
տպուել. Խորհուրդ. Դատինք չգրել
այնպիսի իրողութեանց մասին, որոնց
մասին գրելու ոչինչ նպատակի չէ տա-
նում.
—
ԹԻՖԼԻՍ.— Բ. Բ. Կարապէք վերել
պատասխանը.
—
ՇՈՒՐԻ.— Բաւական չէ երկար ու բա-
րակ նամակներ գրել, այլ պիտի աշխա-

